

4)
GÖTEBORG
TORSLANDA 72
TORSLANDA ÜSTERRÜD

GRAVAR, YNGRE STENÅLDER
BRONSÅLDER

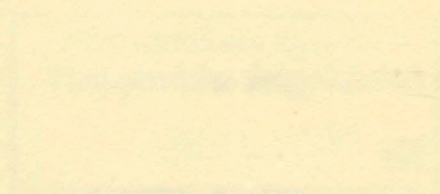
FYNDRAPPORTER 1982

INV. NR 49507

Göteborgs stadsmuseum
Arkeologisk arkivrapport

Nr 1981:4

Ark. Ark. Glog. Kom.

1813

RIKSANTIKVARIEÄMBETET OCH
STATENS HISTORISKA MUSEER
Box 5405
114 84 STOCKHOLM

7072
Gam... 30/85 16 JAN. 1986

Datum 21 oktober 1985

Dnr 1234/84

Göteborgs arkeologiska museum
Norra Hamngatan 14
411 14 GÖTEBORG

Till riksantikvarieämbetet och statens historiska museer
har inkommit rapport över boplotsundersökningar inom
Tuve, V Frölunda och Lundby socknar, Västergötland,
Torslanda, Bohuslän

Undersökningen utförd år 1981

Rapport inlämnad 1983

Meddelande om Eder möjlighet att begära överlåtelse av
fyndet har översänts

- - - - -

Fyndet har/~~har ej~~ begärts av Eder

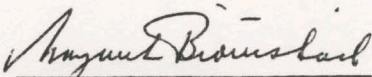
Vid föredragning 21 oktober 1985 har riksantikvarieämbetet/
statens historiska museer beslutat att statens rätt med av-
seende på ovannämnda fynd enligt 13 § FML överlåtes på
Göteborgs arkeologiska museum

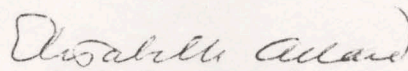
~~Fynden jämte förteckning över dessa kommer att översändas
genom statens historiska museer~~

Enligt 13 § FML kan statens rätt till fynd överlåtas till
museum som för framtiden har att taga erforderlig vård om
föremålet. Mottagaren får icke utan riksantikvarieämbetets
och statens historiska museers medgivande avhända sig fyndet.

RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Bl. A

Margareta Biörnstad

Elisabeth Allard

TORSLANDA 72, TORSLANDA
GRAVAR, YNGRE STENÅLDER, BRONSÅLDER

TORSLANDA 72, TORSLANDA
GRAVAR YNGRE STENÅLDER, BRONSÅLDER

Ingela Klasson

Undersökning av tre stensättningar för planerad villabebyggelse i planområdet Torslanda Österröd på Västra Hisingen. Stensättningarna var av två olika typer. Två var regelbundna till formen och har tolkats som gravar. Med hjälp av fyndmaterialet görs en tveksam datering till bronsålder. Den tredje stensättningen var oregelbunden till formen och uppbyggd kring ett lågt berg. Genom fynd av lerkärl och förarbete till en yxa görs en datering till yngre stenålder. Funktionen är oklar. Talrika fynd av slagen flinta gjordes. De två regelbundna stensättningarna har troligen ingått i ett gravfält. Hur den tredje anläggningen förhåller sig till de övriga är oklart.

UTGÅNGSLÄGET

Stensättningar hör till den vanligaste typen av fornlämningar i Göteborgsområdet. Det finns två typer av stensättningar. Dels oregelbundna, där flertalet ligger på berg, hit hör anläggning 3, (Andersson 1982), dels regelbundna, som antingen ligger enskilt, ett par ihop eller bredvid någon annan fornlämning. (Sandberg 1982). Anl 1 och anl 2 hör till den regelbundna stensättningstypen. Des-

sa dateras vanligen till bronsålder, medan de oregelbundna dateras till bronsålder/järnålder.

Många stensättningar är undersökta, men fortfarande är deras funktion och datering oklar. Flertalet har innehållit så lite, eller fynd av sådan karaktär att det inte med säkerhet har kunnat avgöras vilken funktion de haft. Den vanligaste uppfattningen är att de är gravar. I några stensättningar har det påträffats fynd av ben.

Fig 2.

Undersökningsområdet med anläggning 1 till höger och 2 till vänster. Från sydväst.

The investigation area with construction 1 to the right and 2 to the left. View from the south-west.

Neg. nr. B 10 001

MILJÖ (Fig 1-3)

Stensättningarna låg i Torslanda Österröd, på västra Hisingen i Göteborg. Anläggningarna låg på en plåtå som i syd och sydväst begränsas av ett flackt berg. I öster finns en moränrygg bevuxen med barrskog. I norr sluttar området kraftigt ner i en dal. I väster är området flackt. (Fig 1).

Undersökningen omfattade ursprungligen två stensättningar, anläggningarna 1 och 2. Dessa beskrivs i fornlämningsregistret som: "Rund stensättning 8 m i diameter och 0,4 m hög med oklar begränsning", = anläggning 1. "Närmast rund stensättning, 6-7 m i diameter och 0,2-0,3 m hög, med mycket oklar begränsning", = anläggning 2.

När undersökningen påbörjades var anläggningarna övervuxna med träd,

lövsly och ris. Det enda som syntes av anläggning 1 var enstaka stenar närmast vägen, samt att marken här var något högre än omgivningen. Dessutom kunde man ana en begränsning i öster.

Anläggning 2 var flackare än anläggning 1, men flera stenar från stenpackningen syntes i grästorven. Det gick inte att avgöra vilken utsträckning anläggningen hade före undersökningen.

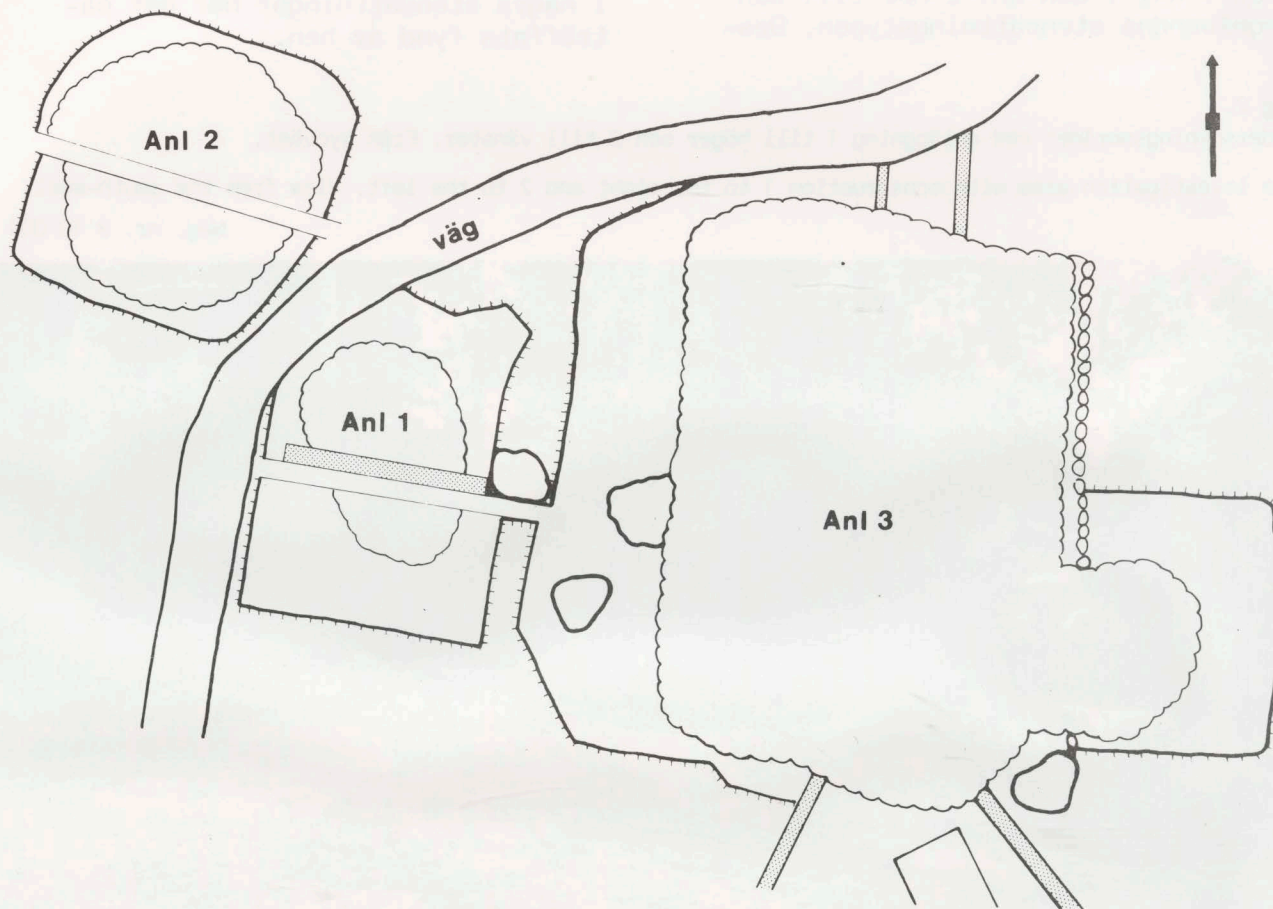
Anläggning 1 låg på en Ö-V orienterad smal moränrygg, som sluttade svagt i norr. Den låg ca 0,4 m lägre i norr än i söder. Väster om anläggningen låg anläggning 2. Här var marken plan.

Anläggning 1 och 2 låg ca tre meter ifrån varandra. Mellan anläggningarna löpte en smal grusväg. Vägen, som möjligen kan vara en gammal utmarks-

Fig 3.

Plan över anläggningarna. Skala 1:200

Plan showing the constructions. Scale 1:200

väg, gjorde en sväng runt anläggning 1. Kanske har man känt till fornlämningen när vägen anlades, eftersom vägen fått en sådan sträckning.

Öster om anläggning 1, framkom ytterligare en anläggning. Denna fick nummer 3. Ingenting av denna stensättning syntes ovan mark före undersökningen. Terrängen var här högre, men det antogs bero på moränryggen. Anläggning 3 begränsades i norr och söder av den grusväg som löpte mellan anläggning 1 och 2, i öster av en gärdesgård i N-S riktning och i väster av anläggning 1. Platån med stensättningarna ligger 28-29 m över nuvarande havsytta.

FORNLÄMNINGAR I NÄRHETEN

På ett avstånd av 50-100 m från de tre undersökta anläggningarna, finns tre stensättningar och en nyupptäckt boplatz. (Klasson och Sandberg 1983). Två av stensättningarna ligger i skrevor på det flacka berget söder om platån.

Ingen av fornlämningarna är under-

sökt men i en av stensättningarna har det grävts ett schakt (B Carlsson 1970). I den stenpackningen som då framkom låg slagen flinta och keramikskärvor. Med hjälp av fynden dateras anläggningen till förhistorisk tid, men någon närmare datering har inte gjorts.

PROBLEMSTÄLLNING

Syftet med undersökningen var att klarlägga vilken funktion stensättningarna haft, samt att datera dem. Samma problemställning gällde också för den senare framkomna stensättningen, anläggning 3.

METOD

När undersökningen påbörjades omfattade den anläggning 1 och 2. I samband med undersökningen av dessa, grävdes ett schakt några meter öster om anläggning 1 för att avgöra om det var en moränrygg anläggning 1 låg på.

I schaktet, som grävdes i Ö-V riktning, framkom en mängd sten. Schakt-

Fig 4.

Anläggning 1 efter avtorvning. Från väster.

Construction 1 after removal of the turf. View from the west.

Neg. nr. B 10 002

et utökades och då stod det klart att det rörde sig om ytterligare en stensättning. Denna fick nummer 3. För att få ett någorlunda grepp om hur stor denna stensättning var användes en dag till att torva av så mycket som möjligt av den.

Det konstaterades att det rörde sig om en stor stensättning. Någon begränsning för anläggningen konstaterades ej. För att få en uppfattning om vad det var för typ av anläggning, och om den var förhistorisk, och om den hörde samman med de båda andra stensättningarna, undersöktes ett område i V-delen av stensättningen. Det visade sig att sten och jord kastats ovanpå ett lågt berg. I stenpackningen hittades en knacksten av flinta, under stenpackningen fanns flinta och förhistorisk keramik.

Då det konstaterats att det rörde sig om en ny, tidigare inte känd anläggning avbröts undersökningen tills överenskommelse om undersökning av denna anläggning träffats med fastighetskontoret. Undersökningen påbörjades en månad senare.

BESKRIVNING

Båda stensättningarna röjdes på buskar och ris. Undersökningen av anläggningarna påbörjades med att ett schakt i respektive anläggning grävdes i Ö-V riktning. Detta gjordes för att kontrollera att det var fornlämningar samt att få en uppfattning

om deras utbredning. I anläggning 1 grävdes schaktet ner till orörd morän, i anläggning 2 bara så djupt att det kunde konstateras att det fanns en stenpackning där.

Sedan det konstaterats att det var fornlämningar torvades båda stensättningarna av. Flera träd fälldes och stenarna rensades fram. Ett område utanför anläggningarna torvades av och rensades fram för att få en klar begränsning av stensättningarna. Anläggningarna fotograferades, beskrevs och ritades.

En profil (i Ö-V riktning) sparades i varje anläggning. Därefter undersöktes en halva i respektive anläggning åt gången.

Sedan stenarna tagits bort rensades ytan med grävsked ner till orörd morän. Översta delen av denna morän grävdes upp med spade och hackades igenom för att få en kontroll av moränen. I N-delen av anl 1 rensades endast övre skiktet av moränen under humusen med grävsked. Resten av materialet grävdes upp med spade, ett litet område i taget, och hackades igenom med grävsked. Sist ritades och revs profilerna. Stensättningarna avvägdes under olika faser av undersökningen.

Varje enskilt fynd eller grupper av fynd har fått ett fyndnummer och fyndplatserna är markerade på planritningarna.

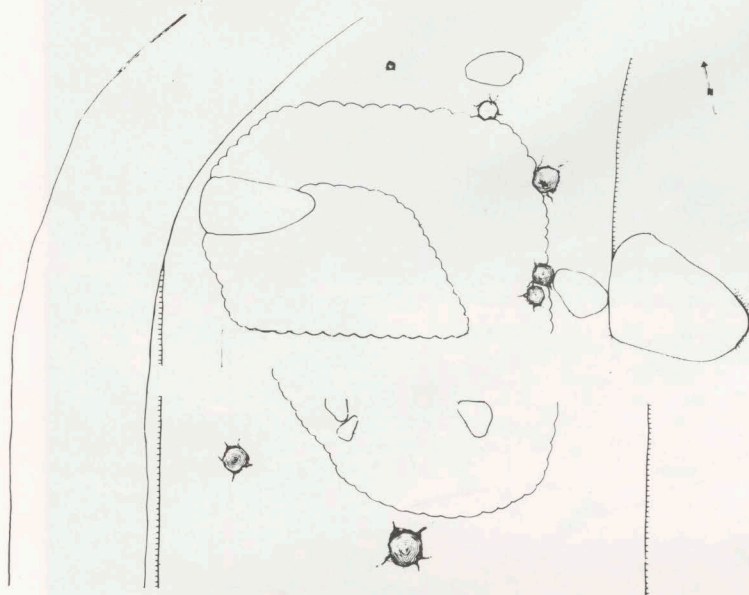

Fig 5.

Plan över anläggning 1. Skala 1:100.

Plan showing construction 1. Scale 1:100.

Fig 6.

Anläggning 1. Profil. Skala 1:100.

Construction 1. Section. Scale 1:100

Fig 7.

Neg. nr. B 10 003

Anläggning 1 efter avtorvning. Till vänster om profilen syns schaktet. Från väster.

Construction 1 after removal of the turf. To the left of the section the trench can be seen. View from the west.

UNDERSÖKNING AV ANLÄGGNING 1

Anläggningen utgjordes av en låg något oval stensättning, 4x5 m stor och 0,4 m hög. (Fig 4-8).

Stensättningen bestod av en ojämn och gles stenpackning, där stenarnas storlek var ca 0,2-0,3 m. Enstaka stenar var större och några av dessa låg som block i moränen. Ett område som sträckte sig från västra delen av anläggningen in mot mitten hade en tätare stenpackning.

Stenpackningen låg så pass ojämnt att de verkade ditslängda och inte medvetet lagda. Stenpackningen låg i ett ca 0,2 m tjockt humuslager. Under humusen vidtog en något humusblandad järnhaltig morän, följt av orörd morän. (Fig 6).

Möjligen har stensättningen varit något större än vad den är idag. Utanför SV delen av anläggningen

gjordes flera fynd av keramik och flinta i moränen. Dessa kan ha hört till anläggningen. Om detta område varit stensatt skulle anläggningen ha fått en mer regelbunden form. En tänkbar förklaring till varför man tagit bort sten är att vägen kan ha haft en annan sträckning. Den kan ha sneddat något över stensättningen. För att rätta ut den skarpa sväng som blev då, kan man ha ändrat vägens sträckning till den som är idag. Ytterligare ett par fynd framkom söder och SÖ om anläggningen.

I övrigt verkade den oskadad. I översta skiktet av den humusblandade moränen fanns över hela anläggningen små kolbitar utspridda. Ingenstans var marken bränd. Kolbitarna kan vara vindburna från någon härd i närheten. En annan tänkbar förklaring är att gräset kan ha bränts före anläggandet av stensättningen.

Intill profilen i humusen, i södra delen av anläggningen, framkom en rund mörkfärgning, ca 0,35 m i diameter. Den var fylld med grå morän, kol och sot, samt halvt förruttnade rötter. Under denna grop fanns i moränen en liten grop ca 0,1 m i diameter och 0,1 m djup som var fylld med samma material.

FYNDEN FRÅN ANLÄGGNING 1

Till största delen utgörs fynden av slagen flinta. I fyndmaterialet finns också en del keramik och kvarts.

De flesta fynden tillvaratogs i det övre skiktet av den humusblandade moränen. Men fynd fanns också i gränsen mellan humus/morän och i stenpackningen.

De fynd som tillvaratogs i stenpackningen var spridda över hela anläggningen. Fynden i moränen, samt de i morän/humusskiktet uppvisade en samlad spridningsbild. De flesta fynden låg i södra delen av anläggningen, medan det i norra delen endast

framkom enstaka fynd.

Den mesta keramiken tillvaratogs i moränen ungefär i mitten av anläggningen. En liten koncentration av keramik och enstaka kolfragment, vilka ej tillvaratogs då mängden var för liten för C-14 analys, fanns SV om anläggningen. En av dessa keramikskärvor är en mynningskant från ett kärl som varit ca 18 cm i diameter. Skärvan har parallella linjer på in och utsidan. De har troligen bildats genom att kärlet slätats till före bränningen. I samma keramikkoncentration finns en keramikskärva som har organiskt material på insidan. Troligen är detta rester. All keramik är magrad med glimmer och svartbränd. Färgen på skärvornas utsida skiftar från grått till gråbrunt. Utsidan på de flesta skärvorna är ojämn. Men skärvorna är för små för att avgöra om de är vittrade eller rabbade. Godset är genomgående tunnväggigt, ca 0,5 cm tjockt.

Fig 8.

När anläggning 1 torvades av framträdde en oval stensättning med ojämn stenpackning. Från norr.

When the turf on construction 1 was removed an oval stone setting with an uneven stone-packing appeared. View from the north.

Neg. nr. B 10 004

Den keramik som tillvaratogs i anläggningen är dels helt igenom svart, dels svartbränd med en utsida i rödbrunt. Detta behöver inte betyda att det rör sig om skärvor från olika kärl. Om kärlen är brända i öppen eld, ger detta en ojämnhet i färgning av godset, beroende på lerans inneboende egenskaper. (Fernholm 1971:32). Tjockleken på keramiken från anläggningen varierade mellan 0,5 och 0,9 cm. En skärva skiljer sig från de andra, genom sin utsida, som är svartbrun till färgen och glättad i ytan. Detta är den enda skärva som någorlunda går att datera tack vare sin ytbehandling. Det förekommer att keramiken under slutet av bronsåldern glättades med t ex en sten (Fernholm 1971:29) för att få en jämn och slät yta. Detta förfaringsätt blir vanligare under järnåldern. Krukskärvan bör vara från brons/järnålder. På insidan av ett par skärvor finns intryck som möjligen kan vara från frö.

Flintans kvalitet skiftar. I fyndmaterialet finns ljusgrå och svart finkornig flinta samt grå grovkornig flinta. Den ljusgrå finkorniga flintan är den vanligaste. De flesta fynden av flinta tillvaratogs i

det schakt som grävdes rakt igenom anläggningen. I moränen, ungefär mitt i schaktet fanns en koncentration av flinta, som till största delen utgjordes av avslag. Tillsammans med avslagen låg en kärna av flinta. Flera av avslagen är troligen slagna från denna kärna. I utkanten av schaktet (mot vägen) låg i moränen ett fragment av en senneolitisk dolk, typ Lomborg 1. Det bevarande nackpartiet har på "toppen" spår efter att ha använts som eldslagningssten. Det bevarade stycket är flathugget. I schaktet i övrigt fanns flera spridda flintavslag. De är av samma kvalitet som flintan i koncentrationen och tillhör säkert denna. Den kan ha blivit utspridd genom djur, rötter frost o s v. Endast ett redskap - en skivvyxa, (dock inte helt typiskt i eggen) - fanns i fyndmaterialet. Den låg i gränsskiktet mellan humus/rostfägad morän. Skivvyxorna dateras till äldre stenålder. Att skivvyxan låg så högt som i gränsskiktet mellan morän/humus kan bl a förklaras med frostens inverkan på jordlagren. Ett annat daterbart fynd är ett flintavslag som är flathugget. Denna teknik började inte användas förrän mot slutet av yngre stenålder, ca 1500 f Kr.

Några av de flintor som låg i stenpackningen hade en vitpatinering, vilket tyder på att de en längre tid legat nära jordytan och utsatts för basisk påverkan (högt ph) från omgivningen.

I fyndmaterialet tillvaratogs enstaka bitar kvarts. Inga av dem var bearbetade.

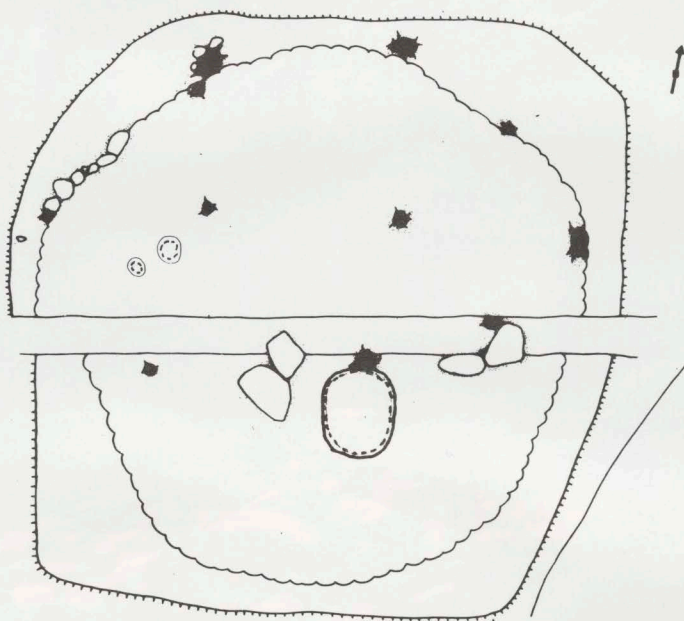

Fig 9.

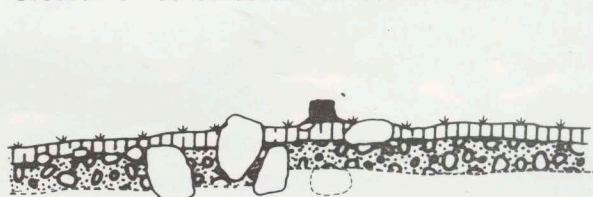
Plan anläggning 2. Skala 1:100.

Plan construction 2. Scale 1:100.

Fig 10.

Profil genom anläggning 2. Skala 1:100.

Section of construction 2. Scale 1:100.

UNDERSÖKNINGEN ANLÄGGNING 2

Anläggning 2 var en rund, regelbunden stensättning, ca 7 x 7 m stor och 0,2 m hög. Stenpackningen var ojämn. Men till skillnad från anläggning 1 verkade denna vara medvetet lagd. Den var tätast i NV och SÖ. (Fig 11). Stenpackningen var uppbyggd av två lager med sten med humus mellan de två stenlagren och under stenpackningen. (Fig 9-10). Storleken på stenarna varierade något. De flesta var 0,15-0,20 och 0,4-0,5 m i diameter.

Anläggningen var väl avgränsad. Det fanns en antydning till kantkedja i NV-delen. Stenarnas antal var för litet för att med säkerhet avgöra detta. Sten kan ha plockats bort från denna del av anläggningen. I övrigt verkade stensättningen oskadd. Lagerföljden i anläggningen bestod av humus, följt av järnhaltig något humusblandad morän, under detta fanns steril morän.

I södra delen framkom i moränen in-

till profilen en rund, knappt meterstor mörkfärgning. Den var fylld med gråbrun humusblandad sand och enstaka kolbitar. I ytterkanten av mörkfärgningen fanns enstaka stenar, medan den för övrigt var tom på sten. När gropen rensades ner framkom enstaka stenar i mitten. Gropen var 0,25 m djup. I NV-delen av gropen fanns ytterligare en liten grop, ca 0,2 m i diameter fylld med kol. Kolet har C-14 analyserats och givit resultatet 225 ± 145 BC. Tillsammans med kolet låg en keramikskärva. I mörkfärgningen hittades två tillslagna flintor. Kolgropen var ca 0,15 m djup.

I NV-delen av anläggningen framkom i moränen två grunda gropar intill varandra, ca 0,2 m i diameter och 0,15 m djup, respektive 0,3 m i diameter och 0,1 m djup. Groparna hade en fyllning av humusblandad mjäla. I NÖ-delen fanns en rund fläck med kol/sot, ca 0,20 m i diameter och ca två cm djup. Spritt i hela anläggningen fanns i moränens övre del

Fig 11.

Anläggning 2 efter avtorvning. Från söder.

Construction 2 after removal of the turf. View from the south.

Neg. nr. B 10 005

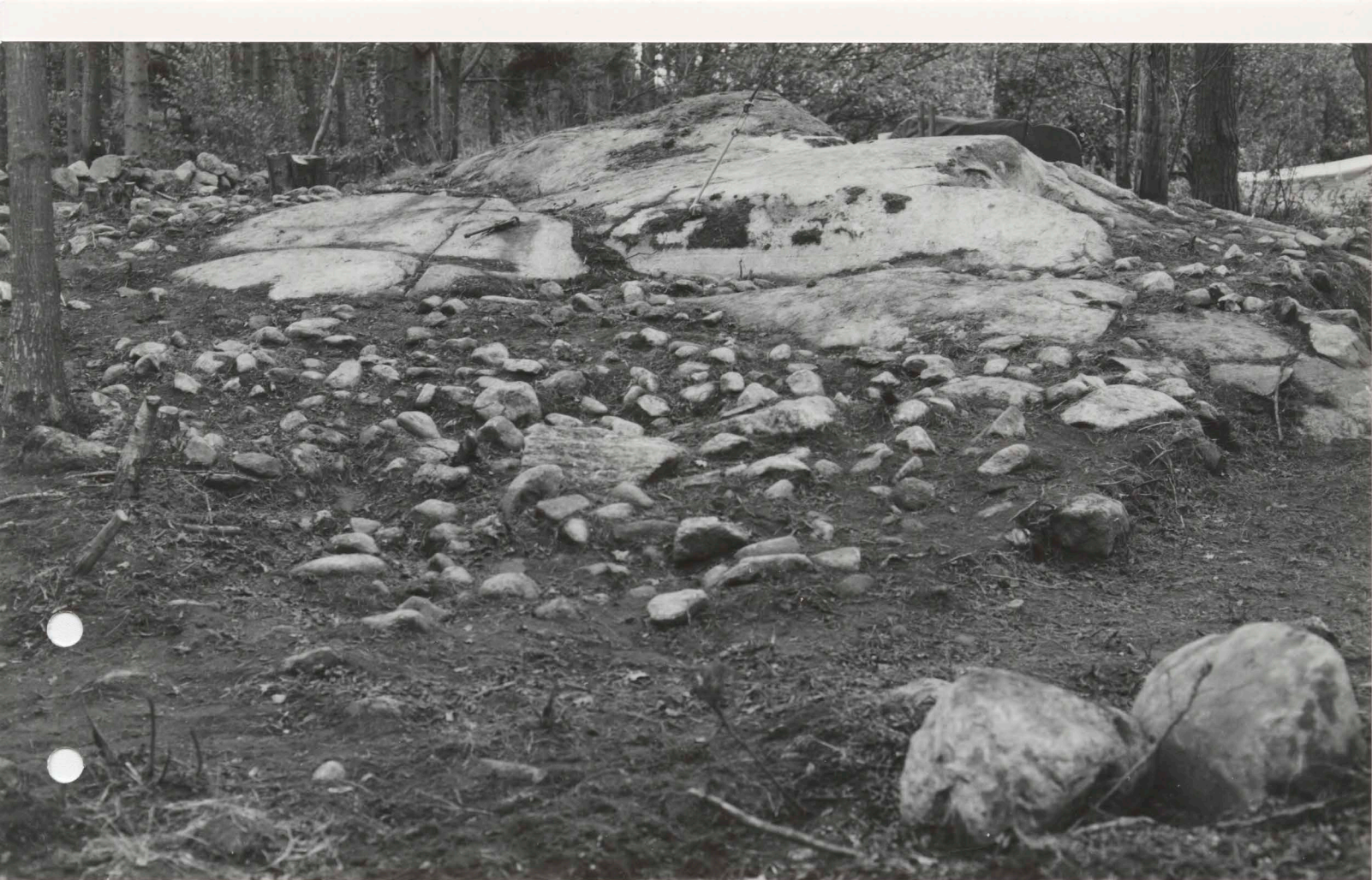

Fig 12.
Anläggning 3 efter avtorvning. Från nordväst.

Neg. nr. B 10 006

Construction 3 after removal of the turf. View from the north-west.

små kolbitar, som kan vara vindburna från en härd i närheten. En annan förklaring är att gräset kan ha bränts före anläggandet av stensättningen.

FYNDEN FRÅN ANLÄGGNING 2

Anläggning 2 var större och mer regelbunden än anläggning 1, men här fanns färre fynd. Fyndmaterialet består av flinta och keramik. De flesta fynden tillvaratogs ungefär mitt i anläggningen i moränen. Några fynd låg i stenpackningen. Mellan stenarna i stenpackningen låg också enstaka obearbetade flintstycken. Dessa tillvaratogs ej. De fynd som låg i moränen låg samtliga i övre delen. Den keramik som tillvaratogs i moränen låg koncentrerad i små grupper av skärvor, ungefär mitt i och sydöst i anläggningen. Flintan hade samma spridningsbild. Dock fanns en liten koncentration i NÖ-delen av anläggningen.

Keramikskärvorna är dels av en svart tunnväggig typ, ca 5 mm tjock, ma-

grad med sand, med inslag av glimmer. I materialet finns också rödgulaktig keramik, som att döma av fragment på skärvorna varit svarta på utsidan och haft samma färg som godset på insidan. Dessa skärvor är starkt vitt-rade. I materialet finns också en svartbränd tjockväggig skärva, ca 10 mm tjock. Två av de svartbrända skärvorna är mynningskanter från kärl som haft diametrarna ca 10 resp 12 cm. Några skärvor har parallella linjer på in- och/eller utsidan. Dessa linjer har bildats då man slätat till kärlet före bränningen för att få bort fingeravtryck. Magringskornen har följt med det redskap man använt och bildat linjer.

Bland flintmaterialet finns två flintkärnor, en övrig kärna funnen i moränen och en övrig kärna med plattform. Det är ovisst var den sistnämnda framkom. Båda kärnorna är mycket använda.

I övrigt gjordes fynd av flintavslag samt övrig flinta. Ett par flintor var vitpatinerade vilket

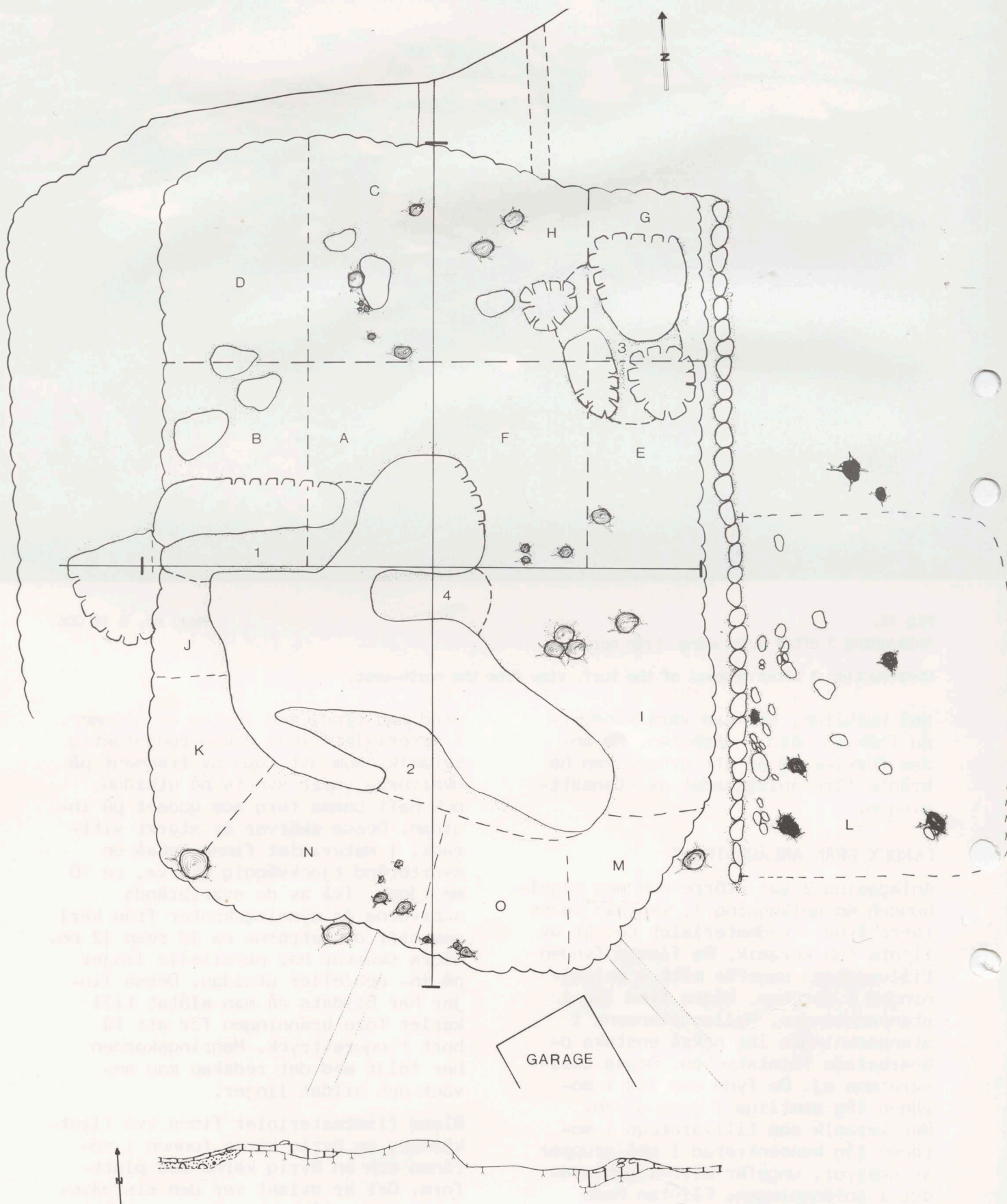

Fig 13.

Anläggning 3. Plan och profil. Skala 1:100

Construction 3. Plan and section. Scale 1:100

Fig 14.

Neg. nr. B 10 007

Anläggning 3 från nordost. I bakgrunden syns platsen för anläggning 1 hitom vägen, och för anläggning 2 mellan vägen och det vita huset.

Construction 3 seen from the north-east. In the background the site for construction 1 can be seen on this side of the road, and the site for construction 2 between the road and the white house.

tyder på att de en längre tid varit i kontakt med jordytan. Ingen flinta var svallad.

Det enda redskap som framkom i stensättningen, låg i stenpackningen i norra delen av anläggningen. Det var ett avslag med tre tillslagningskanter. Redskapet påminner i slagteknik om en kärnyxa men har en plan undersida och en spetsig ände. Redskapet är avbrutet. Vad det använts

till och till vilken tid det kan dateras är obekant. Det påminner om redskap funna i Danmark och som där kallas kärnmejslar. Dessa brukar dateras till äldre stenålder. Med tanke på likheten i slagteknik med en kärnyxa kan en datering till mesolitikum vara trolig.

Inga fynd gjordes utanför anläggningen.

Fig 15.

Profil genom anläggning 3. Skala 1:100.

Section of construction 3. Scale 1:100.

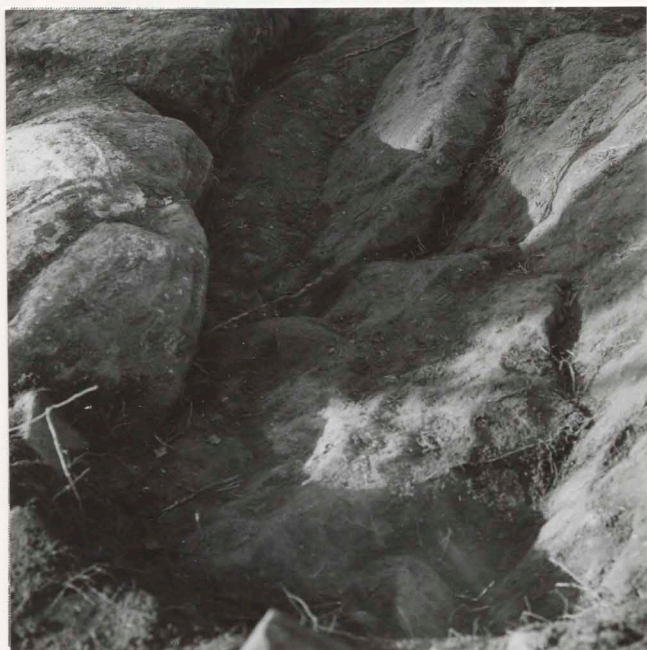

Fig 16. Neg. nr. B 10 008
Klyfta 2 efter att stenpackningen avlägsnats. Från sydost.

Cleft 2 after the stone-packing was removed.. View from the south-east.

En kryssprofil lades genom anläggningen först efter det att denna torvades av, beroende på att det före avtorvningen inte gick att avgöra vilken utsträckning anläggningen hade

ANLÄGGNING 3 UNDERSÖKNINGEN

Anläggningen utgjordes av en oregelbunden stensättning med måtten 16 x 13 m. Höjdskillnaden var 2,8 m. (Fig 12-15).

När stensättningen torvades av framträdde i mitten och i södra delen av anläggningen ett lågt uppskjutande berg. Även i norr gick berggrunden på ett par ställen i dagen. Stensättningen var uppbyggd runt detta berg vilket bildat centrum i anläggningen. Det var en något gles och ojämn stenpackning, som täckte anläggningen. Endast på ett smalt område intill berget i sydöstra delen var stenpackningen tät. Stenarnas storlek var ungefär 0,1-0,3 m i diameter, enstaka stenar var större. Stenpackningen låg i ett lager med humus som varierade i tjocklek mellan 0,04-0,4 m. (Fig 13,15).

Innan stenen kommit att täcka anläggningen har ett lager med humus förts på och i detta har stenen snarare slängts än lagts, med tanke på den ojämna stenpackningen. Humuslagret vilade på ett lager med anrikad humusblandad morän. På flera ställen låg humusen på berggrunden. I humuslagret fanns det, spritt i hela anläggningen, fragment av kol.

ANLÄGGNING 3, BESKRIVNING

Anläggningen röjdes på buskar och ris samt torvades av. Flera träd, vilka stod direkt i anläggningen, fälldes. Anläggningen delades in i olika områden från A till O, för att få en ordentlig uppfattning om hur fynden fördelade sig. Dessa områden har inbördes något olika storlek. Klyftorna fick sifferbeteckningar från 1-4.(Fig 13).

Västra delen av anläggningen grävdes i samband med undersökningen av anläggning 1 och 2. Enskilda fynd eller koncentrationer av fynd från västra delen av anläggning 3 gavs fyndnummer från 27-32.

Klyftorna, liksom de flesta bokstavs-betecknade områdena, undersöktes med

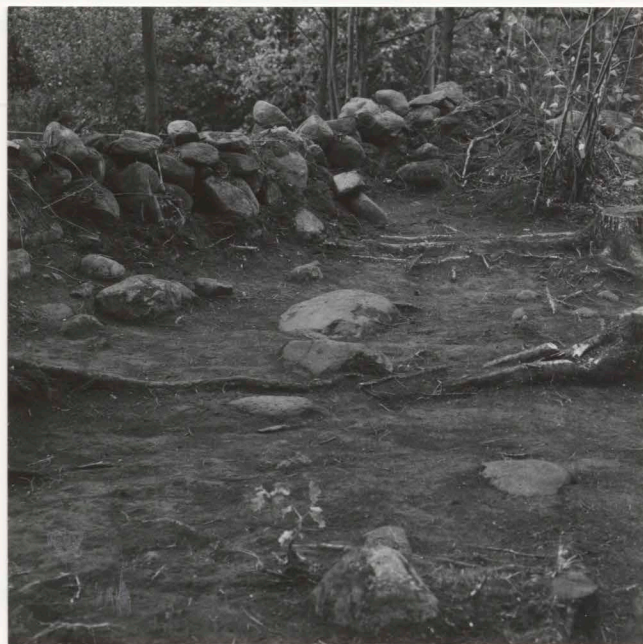

Fig 17. Neg. nr. B 10 009
Östra delen av anläggning 3. Från söder.

The eastern part of construction 3. View from the south.

hjälp av grävsked. I områdena A-D och G-H grävdes delar av fyllnads-massorna upp med spade och genomletades därefter med grävsked.

Anläggningen ritades, beskrevs samt fotograferades under olika faser av arbetet.

Berget bildade på fyra ställen naturliga klyftor. Tre av dessa var fyllda med jord och sten, medan den fjärde klyfta 4, var fylld med humus men saknade stenpackning. Det är möjligt att stenen härifrån kan ha plockats bort i sen tid. Överhuvudtaget är det möjligt att stenpackningen från början kan ha varit tätare. Det är möjligt att en del av stenarna har använts när gårdesgården, som gränsar till anläggningen i öster, byggdes. (Fig 16).

På ett par ställen var anläggningen skadad. Dels ett mindre område i Sö-delen där humusen var bortgrävd. I denna störningen låg en öljett (ring till ett segel) av mässing. I västra delen fanns en nedgrävning för stag till en telefonstolpe. Stensättningen sluttade åt norr. Denna sluttning

berodde på det underliggande berget. Genom sitt läge på en platå och i en sluttning samt genom sin storlek har anläggningen synts vida omkring. Detta under förutsättning att området runtomkring inte varit bevuxet med skog.

Det gick inte att få fram den verkliga begränsningen för anläggningen i N och S. Delvis p g a praktiska orsaker. Grusvägen, som gränsade till anläggningen i norr, används som uppfartsväg till ett par villor. Stensättningen kan ha fortsatt under vägen men detta kunde inte avgöras på annat sätt än att gräva genom vägen. Detta gjordes ej. I de schakt som grävdes i denna del konstaterades att den fortsatte fram till vägen. (Fig 18).

Södra delen av anläggningen torvades av så långt att det verkade troligt att ha fått en begränsning. För att kontrollera detta grävdes två schakt. I dessa låg enstaka stenar som eventuellt kan ha tillhört stensättningen, men det är mycket osäkert.

Det enda område där det var helt

Fig 18.

Anläggning 3 från norr.

Construction 3 seen from the north.

Neg. nr. B 10 010

Anläggning

FLINTA	Anläggning			Huvudarbetsställe		
	1 st	2 st	3 st	1 st	2 st	3 st
Skivvxa	1			Skedskrapa		
Skivmejsel				Kniv		
Kärnyxa				Stickel		
Slipad yxa - Mejsel				Spån med inhak		
A. Spetsnackig				Avslag med inhak		
B. Spetsnackig, förarbete				Spån med retusch		
C. Tunnackig				Mikrospån med retusch		
D. Tunnackig, förarbete				Avslag med retusch		3
E. Tjocknackig				Kärnborr		
F. Tjocknackig, förarbete				Stycke med tillhuggning		8
G. Håleggad				Kombinerat redskap		
H. Håleggad, förarbete				Knacksten		4
I. Tunnsbladig				Övrigt redskap	1	1
J. Tunnsbladig, förarbete				Plattformsjärna	1	
K. Yxa med utsvängd egg				A. Konisk järna med en plattform		
L. Yxa med utsvängd egg, förarbete				B. Kölformig järna med en plattform		
M. Yxa av obestämbart typ				C. Övrig järna med en plattform	1	1
N. Yxa av obestämbart typ, förarbete				D. Ensidig järna med två motstående plattformar		
O. Mejsel				E. Cylindrisk järna med två motstående plattformar		
P. Mejsel, förarbete				F. Övrig järna med två el flera plattformar		
Q. Fragment av slipad yxa/mejsel				Bipolar järna		
R. Avslag av slipad yxa/mejsel				Övrig järna	1	1
Mikrolit				Kärnfragment		
A. Lancett				A. Plattformavslag		1
B. Segment				B. Sidofragment	2	2
C. Trekant				C. Ryggspån		
D. Trapets				Mikrospånjärna		
E. Rektangel				A. Konisk mikrospånjärna med en plattform		
F. Rombisk				B. Handtagsjärna med en plattform		1
G. Övrig mikrolit				C. Övrig mikrospånjärna med en plattform		
Hullingspets				D. Cylindrisk mikrospånjärna med två plattformar		
Eneggad spets				E. Övrig mikrospånjärna med två plattformar		
Tväreggad spets				F. Fragment av mikrospånjärna		
Tångespets				Mikrostickel		
Spånpilspets med tånge				Spån	1	2
A. Becker typ A				Korta spånfragment	1	3
B. Becker typ B				Mikrospån	1	2
C. Becker typ C				Avslag	172	40
D. Becker typ D				Splitter	21	16
Flathuggen spets				Övrig flinta	239	79
A. Med tånge				BERGART		
B. Utan tånge				Trindyxa		1
Borrspets				Fragment av skafthålsyxa	1	
Övrig retuscherad spets				KVARTS	9	156
Dolk				Slipsten		2
A. Lomborg typ I, fragment av	1			SKIFFER		
B. Lomborg typ II				ÖVRIGT		
C. Lomborg typ III				Keramik	59	42
D. Lomborg typ IV				Avslag med flathuggning	1	452
E. Lomborg typ V				Nötskal		1
F. Lomborg typ VI				Öljett (ring till segel)		1
G. Obestämbart typ				Lerklining ?		1
Skära				Övrig flinta med retusch		
Flathugget redskap av obestämd typ						
Eldslagningssten						
Spånskrapa						
A. Enkel						
B. Dubbel						
Rundskrapa						
Avslagsskrapa						
A. Enkel						
B. Dubbel						

klart att stensättningen fortsatte utanför den avtorvade ytan var område M. En stor grushög och ett garage gjorde det praktiskt omöjligt att fortsätta undersökningen åt detta håll. Öster om anläggningen, på andra sidan av gärdesgården, torvades ett 16x16 m stort område av. Även här var det svårt att få fram en exakt avgränsning. Stensättningen fortsatte troligen mellan 2-4 m åt detta håll. Det fanns endast enstaka stenar kvar. De som saknades har säkert använts vid uppförandet av gärdesgården. (Fig 17).

FYNDEN FRÅN ANLÄGGNING 3

Fyndmaterialet utgörs av en stor mängd flinta och keramik. De flesta fynden låg i stenpackningen och under denna i humusen. I några områden låg fynd i det översta skiktet av den anrikade moränen.

Flera fynd både av keramik och flinta kunde plockas mellan stenarna i stenpackningen direkt efter avtorvningen. Bland annat en knacksten i västra delen av anläggningen.

Den flinta som fanns i anläggningen är av olika kvalitet. Det finns dels grovkornig, grå flinta, dels svart och ljusgrå tät flinta. Materialet utgörs företrädesvis av den grovkorniga flintan.

I område A, i norra delen av anläggningen stod 3-4 avslag ställda på högkant intill en sten (fynd 4). De verkade medvetet placerade på det sättet. Intill berget och områdena A och B fanns en koncentration av keramik, som hörde ihop med klyfta 1. (Se vidare klyfta 1). Här fanns också en koncentration av flinta, några enstaka tunna avslag, medan den mesta flintan sorterades under övrig flinta.

I område E, i norra delen av anläggningen, låg i humusen en liten trindyxa med svagt nedböjd egg. I område F låg två stycken med tillhuggning, som vardera har två tillslagingskanter.

Vid framställningen av de sistnämnda styckena har använts en teknik som påminner om den som används vid till-

verkning av kärnyxor. Det ena flintstycket hittades i två delar, de låg ca fem meter ifrån varandra. I övrigt fanns i norra delen av anläggningen två övriga kärnor av flinta samt flera avslag. Den mesta flintan är dock övrig flinta.

Även i anläggningen i övrigt fanns det flinta, dels avslag men mest övrig flinta. Område O är värt en närmare granskning. Förutom avslag och en mängd övrig flinta fanns här ett 15-tal råa flintstycken. Det största av dem var 3 dm stort. Det intressanta här är mängden. Varför har man lagt upp ett förråd av råa flintstycken? Detta kan hänga ihop med de fynd som gjordes i "klyfta" 2. Här fanns den största fyndkoncentrationen i hela anläggningen. Denna klyfta, som var 1,6 x 5,2 m stor och hade ett djup av 0,22 m (i öster) och 0,46 (i väster) var fylld med jord och en tät och ojämn stenpackning från ytan och ner till 0,02 m från botten. Tydligt har det vid det tillfälle då klyftan fylldes med fynd och en stenpackning, funnits ett tunt mosstäck i botten.

I denna klyfta fanns en mängd fynd, främst av flinta men också av keramik och kvarts. Här fanns 112 avslag (slagna ur olika stycken), över 400 övrig flinta (några av dessa utgörs av små råa flintstycken) samt två knackstenar. Båda är slitna, en är dessutom sönderslagen. Ett tillhugget flintstycke är troligen ett förarbete till en liten neolitisk 4-sidig, slipad yxa. I klyftan låg också en liten avslagskrapa, tillverkad av finkornig, grå flinta.

I klyftan fanns flera brända flintstycken. Av dessa är de flesta vitbrända och krackelerade. Ett fåtal har antagit gråvita nyanser, samt krackelerat. Genom experiment vet man att de flintstycken som ligger i härdens centrum blir vita, medan de som ligger närmare utkanten antar gråvita nyanser. Den eldskadade flintan låg spridd i hela klyftan. Här fanns inga kolfragment.

Till skillnad från flintan som låg utspridd i hela klyftan, låg keramiken koncentrerad i ett par grupper. Keramiken från klyftan är ganska en-

hetlig och de flesta skärvorna hör troligen till ett och samma kärl. Godset är svart med rödbrun utsida som verkar vittrad. Keramiken har magrats med sand och godsets tjocklek är ca 0,07 m. (Litt - stenaldersexperimenter i Lejre, Köpenhamn 1979:22).

Förutom flinta och keramik fanns det också en liten mängd kvarts. Ingenting i det materialet är bearbetat. Huruvida detta kvartsmaterial är medvetet ditlagt eller om det kommer från en kvartsåder i berget är svårt att avgöra. Men med tanke på den stora ansamling av fynd som fanns i klyftan och den mängd av råmaterial som låg nedanför denna, i område 0, verkar det troligt att kvartsen är medvetet ditlagd som råmaterial.

Klyfta 1 låg i norra delen av anläggningen och var 0,8 x 3,2 m stor. Djupet varierade mellan 0,12 och 0,22 m. Klyftan var fylld med en mängd stenar som låg i ett humuslager. I klyftan fanns endast en liten mängd flinta, sammanlagt fanns här sex avslag. Det intressanta i denna klyfta är keramiken. I humusen låg en liten koncentration av keramikskärvor. Dessa har delvis gått att foga samman. (Bröndstedt s 333). Godset är rödaktigt med en svart kärna vilken tyder på dålig genombränning. Leran har magrats med sand. Godsets tjocklek är 0,07 m.

Det har varit ett litet kärl, med en diameter på ca 10 cm. Väggarna är raka och undersidan plan. Godset utsida är slät men inte glättad. Kärlet påminner starkt om en typ av kärl som tillverkades under senneolitikum och det är möjligt att kärlet från klyfta 1 har tillverkats under denna tid.

Nedanför klyfta 1, i område A och B, fanns en koncentration av flinta och keramik. Det är troligt att en hel del av dessa fynd från början har legat i klyftan. Men berget sluttar mot norr och vid häftiga regnfall och vid snösmältning o s v, så kan fynden ha "runnit" nerför berget. Ett par keramikskärvor från denna koncentration gick att sammanfoga med kärlet från klyfta 1. Vid undersökningen av de två övriga klyftorna visade det

sig att de inte ägnats någon speciell omsorg eller betydelse, utan precis som anläggningen i övrigt var de täckta med humus och sten. Klyfta 4 saknade sten. Fyndmängden var här densamma som för anläggningen i övrigt.

I stenpackningen i område 1 låg helt ytligt ett bränt ben av djur?

ÖVRIGT

I samband med undersökningen av anläggningen besiktigades två tomter som låg i anslutning till anläggningen i Torslanda. På tomt 5:128, söder om anläggning 3, lämnades av fastighetsägaren ett fragment av en skaft-hålsyxa. Denna typ av yxa dateras till senneolitisk eller bronsålder. I trädgårdsrabatterna låg några avslag av flinta, några övriga flintor samt ett spån av flinta.

På tomt 5:135 Torslanda, väster om anläggning 2 fanns i en trädgårdsrabbatt en liten keramikskärva, som utan tvekan var av förhistoriskt datum. Här fanns också flinta i andra trädgårdsland.

SAMMANFATTNING, TOLKNING OCH DATERING ANLÄGGNING 1

Anläggning 1 var en låg något oval stensättning med fynd av keramik och flinta.

I anläggningen fanns keramik från minst ett par olika kärl. (Fig 19). Om hela kärl hade satts ned i anläggningen eller endast delar av dem är svårt att avgöra. En möjlighet är att godset varit så ojämnt och dåligt bränt att delar av kärnen har lösts upp. Men det iaktogs inga spår av en sådan process. Troligen har endast delar av kärnen lagts ner. Det är en inte ovanlig iakttagelse i denna typ av anläggning. Den enda *keramikskärva* som någorlunda går att datera är en glättad skärva. Glättad keramik förekommer under slutet av bronsåldern och järnåldern.

Bland flintmaterialet finns ett *fragment av dolk*, som troligen tillverkats under senneolitikum (Lomborg typ 1). Dateringen är dock något osäker. Det bevarade nackpartiet är

relativt litet. Det har spår som tyder på en användning som eldslagningssten. Det finns exempel på att det under bronsåldern tillverkades eldslagningsstenar, som hade formen av en flintdolk. Dolken kan naturligtvis ha använts som eldslagningssten också under neolitisk tid. Ytterligare ett fynd som någorlunda går att placera tidsmässigt är ett *flathugget flintavslag*. Denna teknik började användas mot slutet av yngre stenåldern och fortsätter in i bronsåldern. I anläggningen låg en skivvxa. Den var inte helt typisk i eggen. Skivvخور brukar dateras till äldre stenålder.

I övrigt låg i anläggningen avslag och flinta samt enstaka kvartsbitar. Endast fyra av fynden kan dateras och deras datering är inbördes inte enhetlig. Det äldsta fyndet, skivvuxan, behöver inte tillhöra anläggningen. Två av fynden - dolkfragmentet och det flathuggna avslaget - dateras till slutet av yngre stenålder/bronsålder, medan kermiskskärvan dateras till yngre bronsålder/järnålder.

Fyndmaterialet ger således en osäker datering. Enstaka fynd tyder på att anläggningen kan ha anlagts under bronsåldern. Även funktionen är oklar. Det som stöder teorien att anläggningen är en grav är dels läget på en platå i ett fornlämningsrikt område, dels formen på anläggningen och slutligen fynden av keramik och flinta. Det är ingen tvekan om att anläggningen är förhistorisk, och det finns ingenting som tyder på att fynden härrör från en boplats. Om det var en brandgrav borde brända ben ha påträffats.

Anläggningen kan ha anlagts över en skelettgrav där den döda lagts på moränen. Den ursprungliga anläggningen under markytan gav intryck av att ha torvats av eller möjligen bränts av innan anläggningen lades här.

Kontakt har tagits med kemister för att få uppgift om kolets hållbarhet. Det är olösligt i vatten men kan lösas av fett.

ANLÄGGNING 2

Anläggning 2 var en rund, låg stensättning, som låg ca tre meter väster om anläggning 1. Fynden utgörs av keramik och flinta. Bland keramiken finns två mynningskanter av svartbränt gods från kärl med diametrarna 10 resp 12 cm. I anläggningen fanns sammanlagt minst tre kärl. Precis som i anläggning 1 så har de troligen aldrig ställts ner hela, utan endast fragment av kärlen har lagts i anläggningen. Varför endast fragment av kärl skulle ha lagts ner är en intressant fråga som inte kan lösas här. Flintmaterialet går inte att datera. Förutom avslag och övrig flinta finns ett avslag med tre tillslagningskanter. I slagteknik påminner det om en kärnyxa, men det har en plan undersida och en spetsig ände. Det är mycket osäkert om det skall dateras till samma tid som kärnyxorna, d v s mesolitikum.

Även för anläggning 2 pekar läge, form och fynd på att den är en grav.

Intill profilen i södra delen fanns i moränen en grund grop. I denna fanns ännu en grop fylld med kol. Kolgropen kan härröra från ett självkolat trä. En möjlighet är att i den grunda gropen kan brända ben från den döde ha grävts ner. Stenpackningen i anläggningen var tätare i området med gropen.

Det finns ingenting som talar emot att anläggningarna 1 och 2 skulle vara ungefär samtida. Ett samband kan finnas med stensättningen To 50, som ligger drygt 50 m nordväst om de undersökta anläggningarna. Fynd söder och väster om anläggningen tyder möjligen på att det kan ha funnits ett större sammanhängande gravfält här. Möjligen utgör de två stensättningarna en rest av ett gravfält.

ANLÄGGNING 3

Anläggning 3 var en vidsträckt oregelbunden stensättning, uppbyggd runt ett lågt uppskjutande berg.

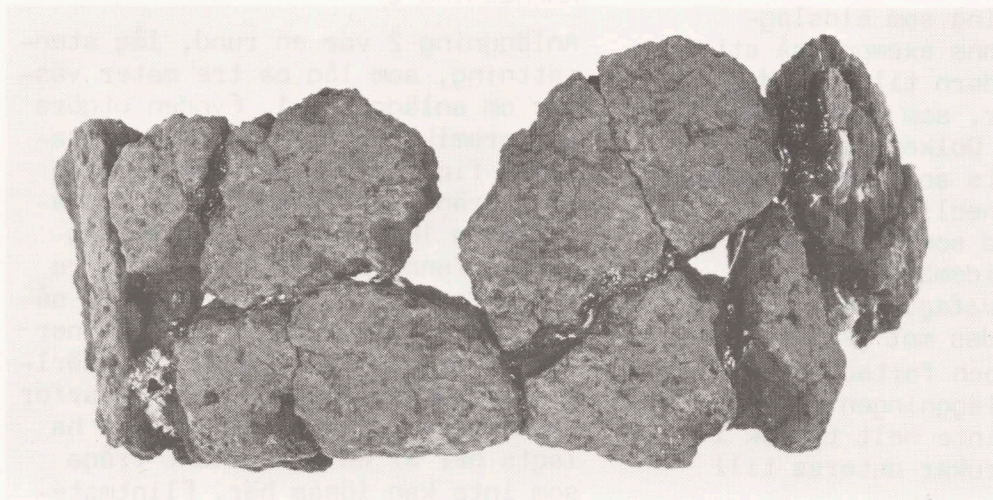

Fig 19.
Delar av lerkärl.
Skala 1:1.

Pieces of pottery-
vessels. Scale 1:1.

Neg. nr. 10 036

Runt hela berget, i stenpackningen, fanns en relativt jämn fördelning av fynd. Dessa utgjordes av keramik och flinta. Bland de daterbara fynden finns en trindyxa, som vanligen dateras till mesolitikum, men även förekommer under neolitikum (Jfr Stora Karlsö, Gotland). Ytterligare ett daterbart fynd är det lilla kärl, som stod i klyfta 1. Kärlet har en form som var vanlig under senneolitikum. Det är litet, har plan undersida och raka väggar.

Den största fyndkoncentrationen i anläggningen fanns i klyfta 2, samt nedanför klyfta 1. I den förstnämnda klyftan fanns förutom avslag och övrig flinta, två slitna knackstenar, samt ett förarbete till en neolitisk yxa. En stor mängd råa flintstycken låg nedanför klyftan. Dessa har troligen medvetet samlats ihop och lagts där. I övrigt verkade fyndmaterialet vara slängt i humusen utan någon större medvetenhet om var det skulle hamna.

Denna anläggning skiljer sig markant från de båda andra genom sin form, storlek, sitt läge runt ett berg, samt genom sitt rika fyndmaterial.

Anläggningen kan vara en grav. Fynden och läget talar för detta medan avsaknaden av ben motsäger det. Ett skelett kan ha fått plats söder, öster eller väster om berget. I norr sluttar berget för kraftigt för att man ska ha lagt en människa där. Om det varit en brandgrav så kan benen ha lagts i någon av klyftorna. Det

rekonstruerade kärlet är för litet för att ha innehållit brända ben från en vuxen människa. Men benen behöver ju inte ha legat i en behållare. I hela anläggningen har det ställts ner minst ett helt kärl. Det är möjligt att det också stått ett helt kärl i klyfta 2. 4 knackstenar och en stor mängd råa flintblock tyder på att flinttillverkningen har haft en speciell betydelse.

Dateringen av anläggningen blir möjligen neolitisk; några av fynden tyder på det, medan funktionen är oklar. En möjlighet är att platsen varit kultiskt viktig och att fynden har hamnat här under en tidsperiod.

SUMMARY

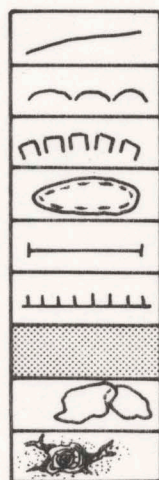
The investigation of three stone settings prior to house-building in the project-area Torslanda Österröd on West Hisingen. The stone settings were of two different types. Two were regular in form and have been interpreted as graves. With the help of finds a doubtful dating to the Bronze Age can be made. The third stone setting was irregular in form and built around a low hill. Finds of clay vessels and an axe in the preparatory stage give a dating in the Late Stone Age. The function is unclear. Numerous finds of flaked flint were made. The two regular stone settings were probably part of a grave field. How the third formation is connected with the others is unclear.

LITTERATUR

- Andersson, S., Rex-Svensson, K., Wigforss, J., 1978: Sorteringsschema för flinta. Fyndrapporter 1978.
- Andersson, S., 1982: Rösen och stensättningar. Fyndrapporter 1980-81.
- Bröndstedt, J., 1957: Danmarks oldtid 1. Stenaldern, sid 333. Köpenhamn.
- Carl bom, B., 1970: Rapport över boplatso område. Fornlämning nr 11:50 inom Göteborgs stad. Fyndrapporter 1970.
- Fernholm, G., 1971: Krukmakeri, så började det. GAM:s årstryck
- Klasson, I., Sandberg, B., 1983: Information och insamling. Fyndrapporter 1982.
- Schnittger, B., Rydh, H., 1940: Grottan Stora Förvar på Stora Karlsö. Uppsala.
- Stenaldersexperimenter i Lejre 1979: Working papers. The national museum of Denmark.
- I GÖTEBORGS ARKEOLOGISKA MUSEUMS ARKIV:
- Administrativa uppgifter
Fyndtabell
- NATURVETENSKAPLIGA BESTÄMNINGAR
C-14 analys, se Exkurs 2

TECKENFÖRKLARING PLANER OCH PROFILER

KEY TO SYMBOLS USED IN DRAWINGS OF PLANS AND SECTIONS

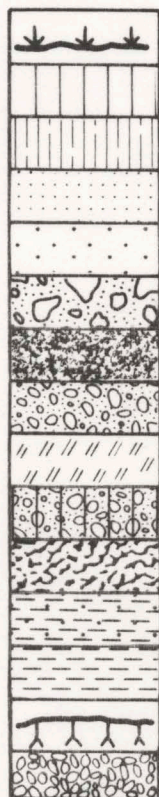

PLAN

Begränsning för fornlämning
 Begränsning för stenpackning
 Begränsning för berg i dagen
 Grop
 Profillinje
 Schaktgräns
 Schakt
 Sten, över- och underliggande
 Stubbe

PLAN

Limit of monument
 Edge of stone-packing
 Edge of rock outcrop
 Pit
 Line of section
 Limit of trench
 Trench
 Overlapping stones
 Tree-stump

PROFIL

Vegetationsskikt
 Humus, ploglager
 Sandblandad humus
 Finare sand
 Sand
 Grus
 Kulturlager
 Morän
 Kol
 Humusblandad morän
 Förna
 Sandig lera
 Lera
 Berg
 Svallgrus

SECTION

Line of vegetation
 Humus, ploughed soil
 Sand mixed with humus
 Fine sand
 Sand
 Gravel
 Culture layer
 Moraine
 Charcoal
 Humus mixed with moraine
 Raw humus
 Sandy clay
 Clay
 Rock outcrop
 Fluvial gravel

To 72

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Läge: Österröd 5³ Torslanda på västra Hisingen i Göteborgs kommun.

Grävningssorsak: Planerad villabebyggelse.

Grävningstid: 28/7 - 14/8, 24-25/8, 5/10 - 23/10 1981.

Antal timmar i fält: 360 arkeologtimmar
480 grovarbetstimmar

Undersökt yta: ca 400 kvm

Platsledare: Ingela Klasson

GÖTEBORG

Torslanda 72
Österröd

Originalritningar till
rapporten. FR 1982

Fig 15.
 Profil genom anläggning 3. Skala 1:100.
 Section of construction 3. Scale 1:100.

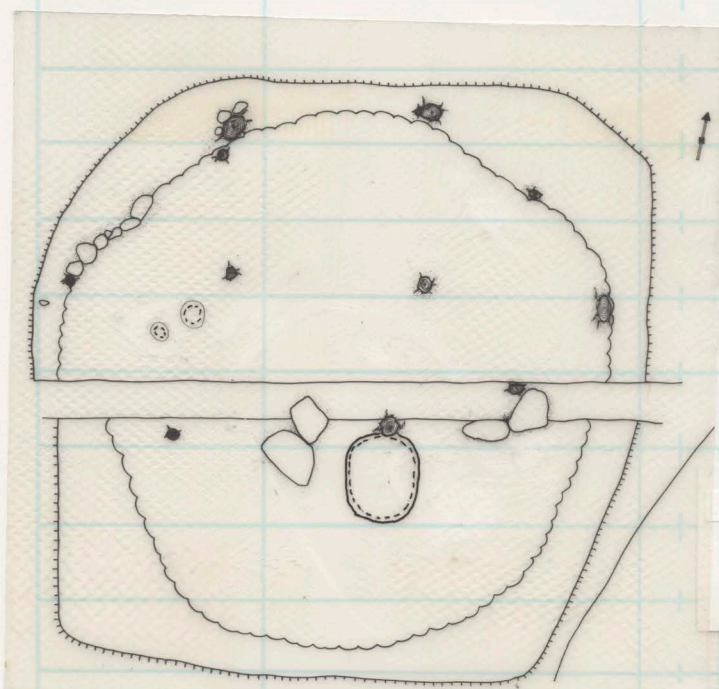
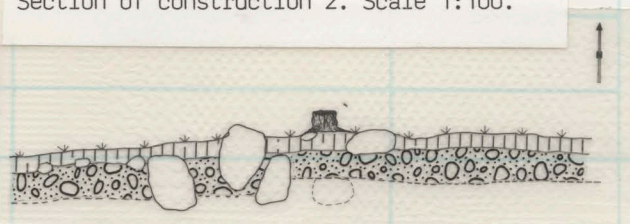

Fig 9.
 Plan anläggning 2. Skala 1:100.
 Plan construction 2. Scale 1:100.

Fig 10.
 Profil genom anläggning 2. Skala 1:100.
 Section of construction 2. Scale 1:100.

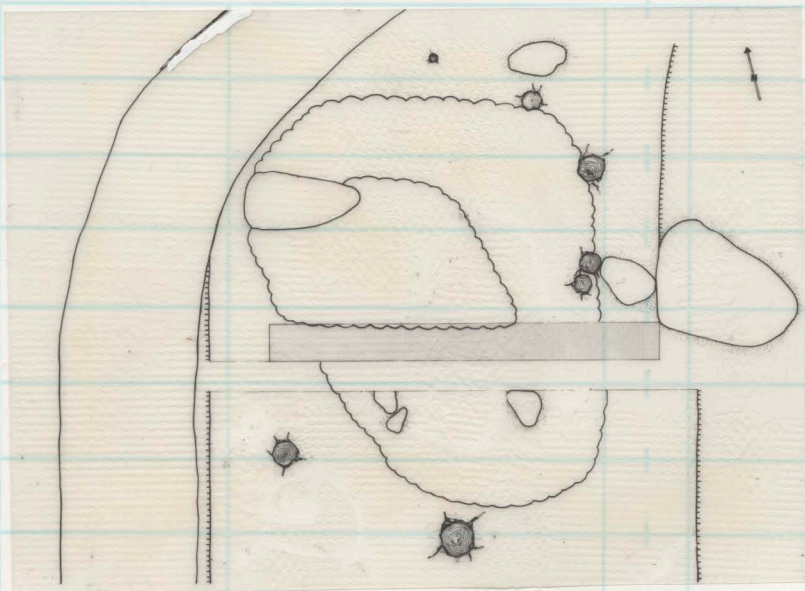
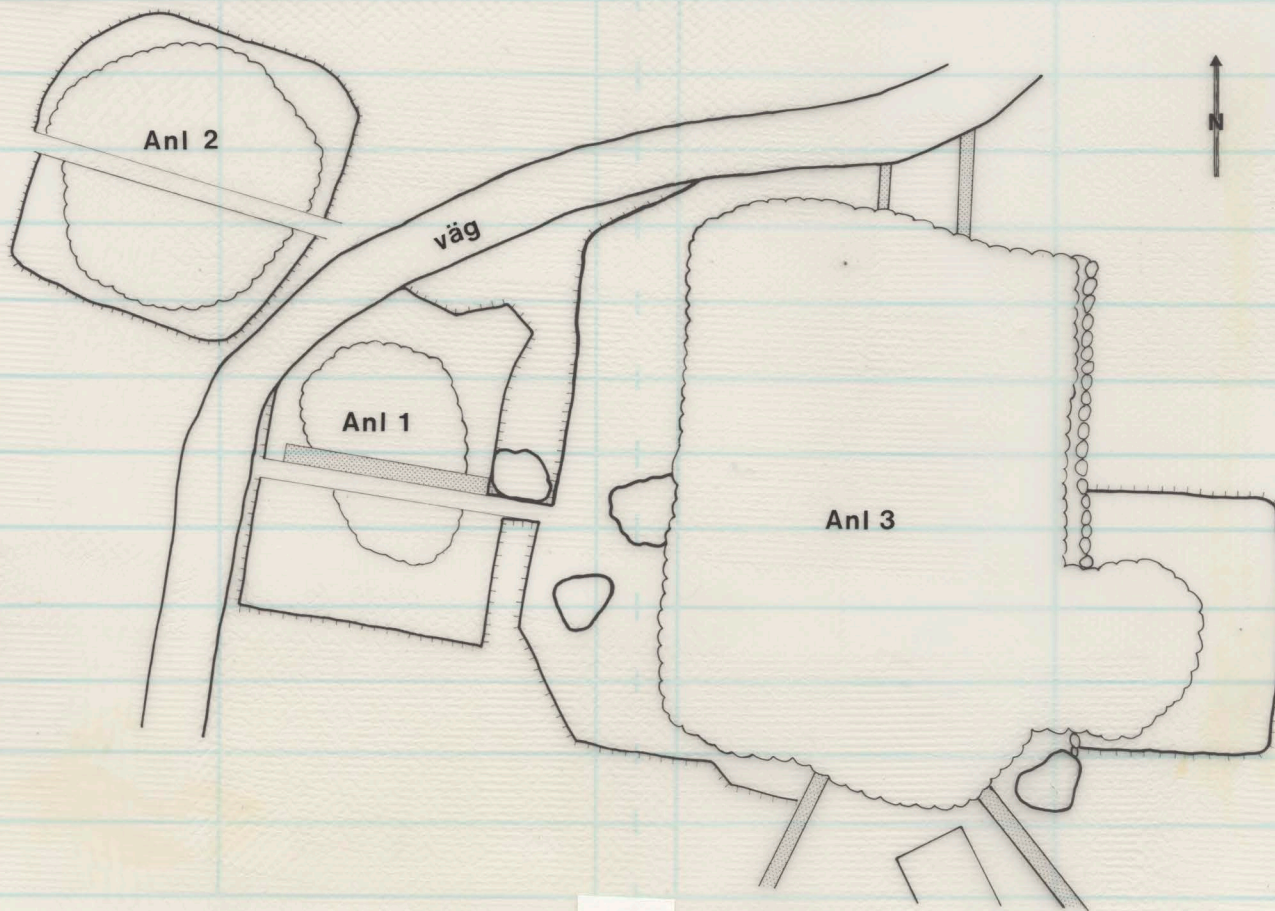

Fig 5.
Plan över anläggning 1. Skala 1:100.
Plan showing construction 1. Scale 1:100.

Fig 6.
Anläggning 1. Profil. Skala 1:100.
Construction 1. Section. Scale 1:100

Fig 3.
Plan över anläggningarna. Skala 1:200
Plan showing the constructions. Scale 1:200

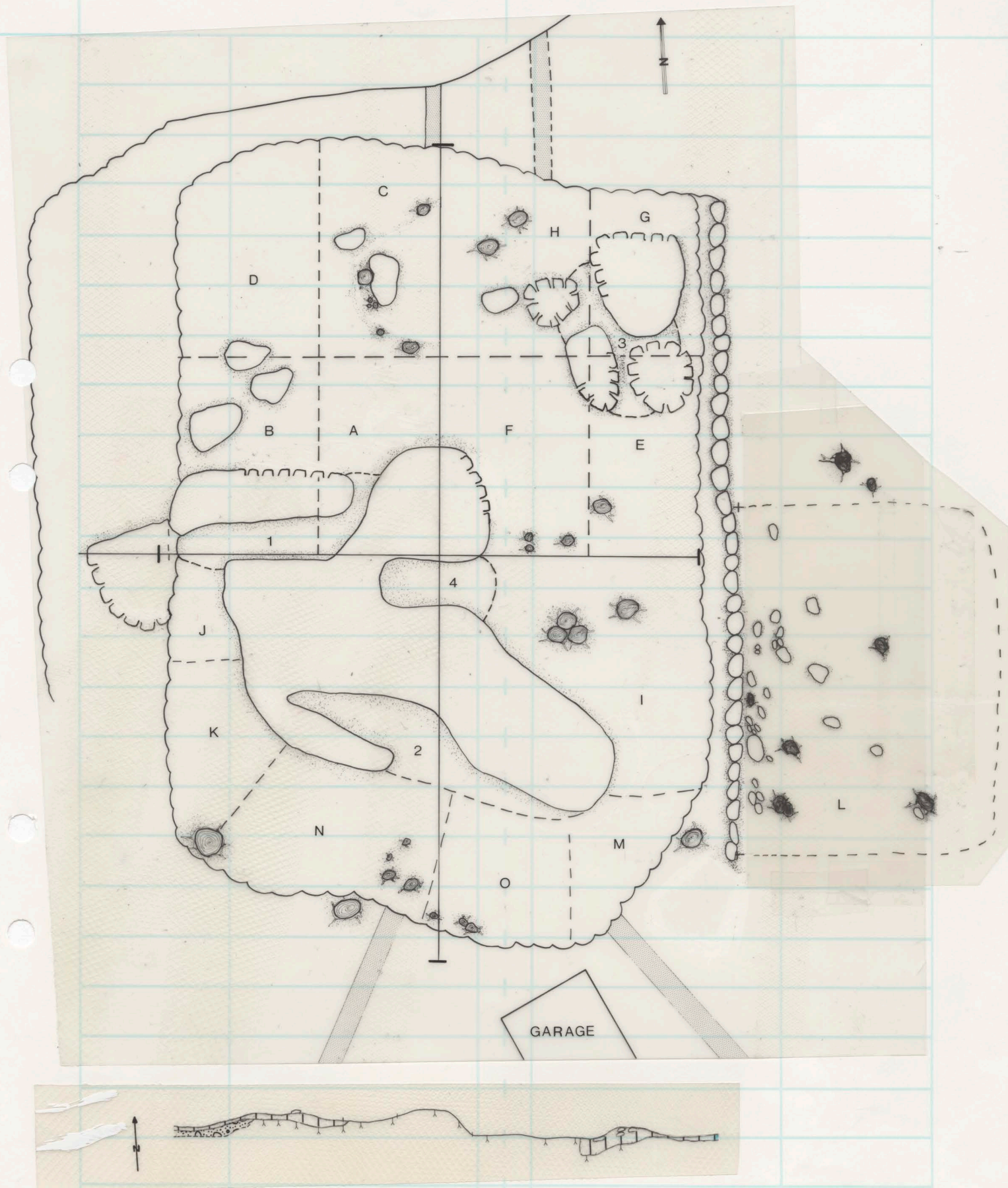

Fig 13.

Anläggning 3. Plan och profil. Skala 1:100

Construction 3. Plan and section. Scale 1:100

GÖTEBORGS ARKEOLOGISKA MUSEUM

Göteborg
Torslanda 72
Torslanda
Gravar, y stå, brå

Inv.nr 49507

Anläggning 1

- :1 SIDOFRAGMENT M RETUSCH, flinta, 1 st, 4 g, 50 mm F 1
- :2 Avslag, flinta, 38 st, 324 g "
- :3 Övrig flinta, 16 st, 222 g "

Anläggning 1 S delen

- :4 ÖVRIG KÄRNA M PLATTFORM, flinta, 1 st, 13 g, 3 mm F 9
- :5 Avslag, flinta, 4 st, 23 g "
- :6 Splitter, flinta, 7 st, 1 g "
- :7 Övrig flinta, 20 st, 414 g "

Anläggning 1 N delen intill schakt

- :8 KERAMIK, 15 st, 61 g F 10

Anläggning 1 N delen

- :9 Avslag, flinta, 28 st, 291 g F 11
- :10 Splitter, flinta, 3 st, 1 g "
- :11 Övrig flinta, 67 st, 890 g "
- :12 Kvarts, 3 st, 4 g "
- :13 KERAMIK, 1 st, 3 g "

Anläggning 1

- :14 AVSLAG M FLATHUGGNING, flinta, 1 st, 10 g, 44 mm F 13
- :15 SKIVYXA, flinta, 1 st, 61 g, 80 mm F 15
- :16 KERAMIK, 19 st, 31 g F 17

Anläggning 1 S delen

- :17 Avslag, flinta, 8 st, 45 g F 18

TORSLANDA 72

GÖTEBORGS ARKEOLOGISKA MUSEUM

Inv.nr 49507

- :18 Övrig flinta, 5 st, 8 g F 18

Anläggning 1 S delen i moränen

- :19 Avslag, flinta, 14 st, 84 g F 19
- :20 Övrig flinta, 13 st, 172 g "

Anläggning 1 S delen

- :21 ÖVRIG KÄRNA, flinta, 1 st, 4 g F 22
- :22 Avslag, flinta, 9 st, 28 g "
- :23 Övrig flinta, 17 st, 130 g "

Anläggning 1

- :24 Avslag, flinta, 1 st, 15 g F 23
- :25 Övrig flinta, 16 st, 66 g "

Anläggning 1 S delen

- :26 Avslag, flinta, 1 st, 20 g F 26
- :27 Övrig flinta, 2 st, 13 g "
- :28 KERAMIK, 4 st, 30 g "
- :29 Avslag, flinta, 8 st, 52 g "

Anläggning 1 N delen ytplockning

- :30 Avslag, flinta, 2 st, 3 g

Anläggning 1 S delen i stenpackning

- :31 PLATTFORMSKÄRNA, flinta, 1 st, 75 g
- :32 Korta spånfragment, flinta, 1 st, 1 g
- :33 Mikrospån, flinta, 1 st, 1 g
- :34 Avslag, flinta, 13 st, 42 g
- :35 Splitter, flinta, 5 st, 1 g
- :36 Övrig flinta, 23 st, 312 g
- :37 Kvarts, 4 st, 3 g

Tomt 5¹²⁸ om anläggning 1 och 3

- :38 Spån, flinta, 1 st, 10 g
- :39 Avslag, flinta, 6 st, 116 g

TORSLANDA 72

GÖTEBORGS ARKEOLOGISKA MUSEUM

Inv.nr 49507

- :40 Övrig flinta, 3 st, 221 g
- :41 FRAGMENT AV SKAFTHÄLSYXA, bergart, 1 st,
82 g, 75 mm
- :42 KERAMIK, 1 st, 1 g saknas

Anläggning 1

- :43 KERAMIK, 2 st, 6 g F 2
- :44 KERAMIK, 7 st, 25 g F 7

Tomt 5¹³⁵

- :45 KERAMIK, 1 st, 14 g

Anläggning 1 N delen i stenpackning

- :46 Avslag, flinta, 13 st, 103 g
- :47 Splitter, flinta, 2 st, 1 g
- :48 Övrig flinta, 20 st, 383 g
- :49 KERAMIK, 1 st, 5 g

Anläggning 1 profilbänk

- :50 SIDOFRAGMENT, flinta, 1 st, 2 g, 37 mm
- :51 Avslag, flinta, 15 st, 131 g
- :52 Splitter, flinta, 4 st, 1 g
- :53 Övrig flinta, 7 st, 189 g
- :54 KERAMIK, 8 st, 15 g

Anläggning 1 schaktplock.

- :55 FRAGMENT AV DOLK, Lomborg I, 1 st, 17 g,
44 mm
- :56 Avslag, flinta, 12 st, 90 g
- :57 Övrig flinta, 30 st, 237 g
- :58 Kvarts, 2 st, 3 g

Anläggning 2 i humus

- :59 Splitter, flinta, 1 st, 1 g F 2
- :60 KERAMIK, 3 st, 4 g "

TORSLANDA 72

GÖTEBORGS ARKEOLOGISKA MUSEUM

Inv.nr 40507

Anläggning 2 i morän

- :61 Avslag, flinta, 2 st, 12 g F 4
- :62 KERAMIK, 5 st, 8 g "
- :63 KERAMIK, 9 st, 5 g F 5

Anläggning 2

- :64 KERAMIK, 1 st, 6 g F 6

Anläggning 2 N delen

- :65 Spån, flinta, 1 st, 3 g F 8
- :66 Avslag, flinta, 6 st, 3 g "
- :67 Övrig flinta, 18 st, 119 g "
- :68 KERAMIK, 6 st, 6 g "

Anläggning 2 S delen

- :69 Övrig flinta, 2 st, 7 g F 12
- :70 KERAMIK, 1 st, 1 g "
- :71 ÖVRIG KÄRNA, flinta, 1 st, 63 g F 20
- :72 Avslag, flinta, 5 st, 35 g "
- :73 Splitter, flinta, 6 st, 2 g "
- :74 Övrig flinta, 5 st, 8 g "
- :75 KERAMIK, 5 st, 19 g "

Anläggning 2 S delen i moränen

- :76 Splitter, flinta, 3 st, 1 g F 21
- :77 Övrig flinta, 4 st, 20 g "
- :78 Avslag, flinta, 1 st, 4 g F 24
- :79 Övrig flinta, 2 st, 18 g "
- :80 KERAMIK, 10 st, 10 g "
- :81 Spån, flinta, 1 st, 6 g F 25
- :82 Avslag, flinta, 5 st, 46 g "
- :83 Övrig flinta, 5 st, 12 g "

Anläggning 2 N delen

- :84 Avslag, flinta, 2 st, 3 g
- :85 Övrig flinta, 1 st, 1 g

TORSLANDA 72

GÖTEBORGS ARKEOLOGISKA MUSEUM

Inv.nr 49507

:86 Nötskal, 1 st, 1 g

Anläggning 2 N delen i morän

:87 ÖVRIGT REDSKAP, flinta, 1 st, 72 g, 85 mm

:88 Avslag, flinta, 9 st, 57 g

:89 Splitter, flinta, 1 st, 1 g

:90 Övrig flinta, 16 st, 850 g

Anläggning 2 S delen

:91 ÖVRIG KÄRNA M PLATTFORM, flinta, 1 st, 14 g, 26 mm

:92 Avslag, flinta, 7 st, 29 g

:93 Splitter, flinta, 5 st, 18 g

:94 Övrig flinta, 16 st, 167 g

Anläggning 2 S delen humuslagret

:95 Avslag, flinta, 3 st, 45 g

:96 Övrig flinta, 10 st, 373 g

:97 KERAMIK, 2 st, 10 g

Anläggning 3 del A lager 1

:98 AVSLAG M RETUSCH, flinta, 1 st, 1 g, 21 mm

:99 STYCKE M TILLHUGGNING, flinta, 2 st, 215 g, 35,92 mm

:100 ÖVRIG KÄRNA, flinta, 2 st, 332 g

:101 Avslag, flinta, 18 st, 189 g

:102 Splitter, flinta, 9 st, 1 g

:103 Övrig flinta, 203 st, 5355 g

:104 Kvarts, 10 st, 252 g

:105 KERAMIK, 10 st, 30 g

Anläggning 3 del A lager 2

:106 Övrig flinta, 8 st, 46 g

Anläggning 3 del B lager 1

:107 Splitter, flinta, 1 st, 1 g

TORSLANDA 72

GÖTEBORGS ARKEOLOGISKA MUSEUM

Inv.nr 49507

:108 Övrig flinta, 37 st, 750 g

Anläggning 3 del C lager 1

:109 Övrig flinta, 11 st, 80 g

:110 KERAMIK, 3 st, 9 g

Anläggning 3 del D

:111 Splitter, flinta, 1 st, 1 g

:112 Övrig flinta, 20 st, 381 g

Anläggning 3 del E lager 1

:113 Avslag, flinta, 21 st, 68 g

:114 Splitter, flinta, 4 st, 1 g

:115 Övrig flinta, 59 st, 373 g

:116 KERAMIK, 20 st, 55 g

Anläggning 3 del E

:117 Avslag, flinta, 3 st, 46 g

:118 Övrig flinta, 14 st, 215 g

:119 TRINDYXA, bergart, 1 st, 154 g, 107 mm

:120 KERAMIK, 2 st, 8 g

Anläggning 3 del F lager 1

:121 Spån, flinta, 1 st, 6 g

:122 Avslag, flinta, 7 st, 37 g

:123 Splitter, flinta, 1 st, 1 g

:124 Övrig flinta, 78 st, 970 g

:125 Fragment av slipsten ?, 1 st, 127 g, 54 mm

:126 STYCKE MED TILLHUGGNING, flinta, 1 st, 27 g, 54 mm

:127 STYCKE MED TILLHUGGNING, flinta, 1 st, 90 g, 105 mm

:128 Övrig flinta, 11 st, 550 g

Anläggning 3 del G

:129 Avslag, flinta, 7 st, 26 g

TORSLANDA 72

GÖTEBORGS ARKEOLOGISKA MUSEUM

Inv.nr 49507

:130 Övrig flinta, 13 st, 215 g

Anläggning 3 del H

:131 Avslag, flinta, 7 st, 61 g

:132 Övrig flinta, 19 st, 1615 g

Anläggning 3 del I

:133 AVSLAG MED RETUSCH, flinta, 1 st, 178 g, 106 mm

:134 Mikrospån, flinta, 1 st, 1 g

:135 Avslag, flinta, 37 st, 153 g

:136 Splitter, flinta, 28 st, 3 g

:137 Övrig flinta, 347 st, 5765 g

:138 Kvarts, 29 st, 200 g

:139 Öljetting(ring till segel), 1 st, 5 g, 30 mm Ø

Anläggning 3 del J lager 1

:140 AVSLAG MED RETUSCH, flinta, 1 st, 1 g, 24 mm

:141 Avslag, flinta, 27 st, 162 g

:142 Splitter, flinta, 9 st, 2 g

:143 Övrig flinta, 61 st, 358 g

:144 Kvarts, 1 st, 1 g

:145 KERAMIK, 11 st, 5 g

Anläggning 3 del K lager 1

:146 Avslag, flinta, 6 st, 41 g

:147 Splitter, flinta, 3 st, 1 g

:148 Övrig flinta, 41 st, 437 g

:149 KERAMIK, 17 st, 21 g

Anläggning 3 del K lager 2

:150 Avslag, flinta, 2 st, 9 g

Anläggning 3 del L

:151 Kort spånfragment, flinta, 1 st, 1 g

:152 Avslag, flinta, 4 st, 1 g

:153 Splitter, flinta, 9 st, 2 g

TORSLANDA 72

GÖTEBORGS ARKEOLOGISKA MUSEUM

Inv.nr 49507

:154 Övrig flinta, 60 st, 700 g

:155 Kvarts, 24 st, 51 g

:156 KERAMIK, 2 st, 1 g

Anläggning 3 del M

:157 Kort spånfragment, flinta, 1 st, 1 g

:158 Avslag, flinta, 89 st, 404 g

:159 Splitter, flinta, 8 st, 1 g

:160 Övrig flinta, 203 st, 2090 g

:161 Kvarts, 4 st, 13 g

:162 KERAMIK, 24 st, 71 g

Anläggning 3 del N lager 1

:163 STYCKE MED TILLHUGGNING, flinta, 1 st, 349 g, 117 mm

:164 Avslag, flinta, 25 st, 233 g

:165 Splitter, flinta, 13 st, 1 g

:166 Övrig flinta, 63 st, 1790 g

:167 Kvarts, 2 st, 7 g

Anläggning 3 del N lager 2

:168 Avslag, flinta, 4 st, 16 g

:169 Övrig flinta, 13 st, 205 g

:170 KERAMIK, 1 st, 1 g

Anläggning 3 del O lager 1

:171 Avslag, flinta, 29 st, 211 g

:172 Splitter, flinta, 10 st, 1 g

:173 Övrig flinta, 79 st, 3775 g

:174 Kvarts, 5 st, 60 g

:175 KERAMIK, 79 st, 197 g

:176 Lerklining?, 1 st, 1 g

Anläggning 3 klyfta

:177 Avslag, flinta, 6 st, 28 g

:178 Splitter, flinta, 2 st, 1 g

TORSLANDA 72

GÖTEBORGS ARKEOLOGISKA MUSEUM

Inv.nr 49507

- :179 Övrig flinta, 17 st, 491 g
- :180 Kvarts, 3 st, 57 g

Anläggning 3 klyfta 2

- :181 AVSLAGSSKRAPA, flinta, 1 st, 5 g, 30 mm
- :182 STYCKE MED TILLHUGGNING, flinta, 1 st, 242 g, 105 mm
- :183 KNACKSTEN, flinta, 2 st, 960 g
- :184 ÖVRIG FLINTA MED RETUSCH, 1 st, 39 g, 74 mm
- :185 Spån, flinta, 1 st, 9 g
- :186 Avslag, flinta, 112 st, 705 g
- :187 Splitter, flinta, 44 st, 5 g
- :188 Övrig flinta, 435 st, 5239 g
- :189 Kvarts, 38 st, 367 g
- :190 KERAMIK, 65 st, 240 g

Anläggning 3 del E klyfta 3

- :191 Avslag, flinta, 7 st, 31 g
- :192 Splitter, flinta, 3 st, 1 g
- :193 Övrig flinta, 11 st, 58 g
- :194 Slipsten/glättsten?, 1 st, 112 g
- :195 Kvarts, 7 st, 4 g

Anläggning 3 klyfta 4

- :196 Avslag, flinta, 5 st, 20 g
- :197 Splitter, flinta, 7 st, 1 g
- :198 Övrig flinta, 24 st, 55 g
- :199 KERAMIK, 2 st, 2 g

Anläggning 3

- :200 STYCKE MED TILLHUGGNING, flinta, 1 st, 13 g, 44 mm
- :201 Mikrospån, flinta, 1 st, 1 g
- :202 Avslag, flinta, 38 st, 336 g
- :203 Splitter, flinta, 16 st, 2 g
- :204 Övrig flinta, 318 st, 4980 g

TORSLANDA 72

GÖTEBORGS ARKEOLOGISKA MUSEUM

Inv.nr 49507

- :205 Kvarts, 20 st, 52 g
- :206 KERAMIK, 9 st, 15 g
- :207 Övrig flinta, 31 st, 492 g
- :208 Kvarts, 3 st, 104 g
- :209 KERAMIK, 1 st, 5 g
- :210 Övrig flinta, 14 st, 640 g
- :211 Avslag, flinta, 4 st, 25 g
- :212 Splitter, flinta, 4 st, 1 g
- :213 Övrig flinta, 54 st, 780 g
- :214 KERAMIK, 3 st, 12 g

F 1
"
F 2
"
"
F 3
F 4
"
"
"

Anläggning 3 V delen ytplock.

- :215 ÖVRIG KÄRNA, flinta, 1 st, 113 g
- :216 SIDOFRAGMENT, flinta, 1 st, 45 g, 70 mm
- :217 Kort spånfragment, flinta, 1 st, 1 g
- :218 Avslag, flinta, 57 st, 304 g
- :219 Splitter, flinta, 2 st, 1 g
- :220 Övrig flinta, 81 st, 2104 g
- :221 Kvarts, 2 st, 278 g

Anläggning 3 S delen rensningsfynd

- :222 ÖVRIG KÄRNA, flinta, 1 st, 22 g
- :223 SIDOFRAGMENT, flinta, 1 st, 28 g, 69 mm
- :224 Avslag, flinta, 36 st, 209 g
- :225 Splitter, flinta, 9 st, 1 g
- :226 Övrig flinta, 75 st, 1440 g
- :227 Kvarts, 4 st, 3 g
- :228 KERAMIK, 6 st, 31 g

Anläggning 3 ytplockning

- :229 PLATTFORMSAVSLAG, flinta, 1 st, 8 g, 27 mm
- :230 Avslag, flinta, 12 st, 105 g
- :231 Övrig flinta, 78 st, 7465 g

Anläggning 3 N delen ytplockning

- :232 Övrig flinta, 3 st, 15 g

TORSLANDA 72

GÖTEBORGS ARKEOLOGISKA MUSEUM

Inv.nr 49507

Anläggning 3 V delen rensningsfynd
:233 KERAMIK, 3 st, 9 g

Anläggning 3 del A,B,C,D,E,F,I F 1, F 2, F 4
:234 KERAMIK, 178 st, 223 g

Anläggning 3 lösfynd
:235 KNACKSTEN, flinta, 1 st, 650 g
:236 HANDTAGSKÄRNA, flinta, 1 st, 13 g, 35 mm
:237 Avslag, flinta, 36 st, 147 g
:238 Splitter, flinta, 22 st, 2 g
:239 Övrig flinta, 183 st, 2580 g
:240 Kvarts, 11 st, 351 g

Anläggning 3
:241 STYCKE MED TILLHUGGNING, flinta, 1 st, 93 g, 100 mm F 27
:242 ÖVRIGT REDSKAP, flinta, 1 st, 55 g, 79 mm F 28
:243 KERAMIK, 9 st, 6 g F 29

Anläggning 3 N delen ytplock.
:244 KNACKSTEN, flinta, 1 st, 457 g F 30

Anläggning 3
:245 KERAMIK, 1 st, 10 g F 31
:246 KERAMIK, 6 st, 27 g F 32

GÖTEBORGS ARKEOLOGISKA MUSEUM

Inv.nr 49507

Anläggning 1
:247 Keramik, 3 g F 1
:248 Keramik, 11 g F 6

Anläggning 1 S delen
:249 Kvarts, 2 st, 3 g F 9

Anläggning 1 N delen intill schakt
:250 Bränd lera, 2 g F 10

Anläggning 1 S delen
:251 Keramik, 13 g F 14

Anläggning 3 Klyfta 1
:252 Keramik, 124 g

Anläggning 3 Rensningsfynd
:253 Keramik, 12 g

Anläggning 2 S delen
:254 Kol, 308 g

TORSLANDA 72

Rapport i GAM:s arkiv.
Fyndrapporter 1982.

forts.

TORSLANDA 72